

Надія Береза,

*старший викладач кафедри кримінального
права та процесу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ

Висвітлено та проаналізовано відповідальність державних службовців за порушення законодавства про державну службу.

Згідно з Законом України «Про державну службу», державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби. Наголошено, що державними службовцями є особи, на яких покладається безпосереднє виконання функцій держави на відповідній території, у конкретній галузі державного управління. А відтак відповідальність за порушення ними законодавства про державну службу є особливо цікавою темою для дослідження.

Ключові слова: державна служба, державний службовець, відповідальність, дисциплінарна відповідальність, матеріальна відповідальність, дисциплінарна справа, відшкодування заподіяної шкоди.

Береза Н.

Ответственность государственных служащих за нарушение законодательства о государственной службе

Освещению и проанализировано ответственности государственных служащих за нарушение законодательства о государственной службе.

Согласно Закону Украины «О государственной службе», государственный служащий (в Украине) - это гражданин Украины, который занимает должность государственной службы в органе государственной власти, другом государственном органе, его аппарате (секретариате), получает заработную плату за счет средств государственного бюджета и осуществляет установленные для этой должности полномочия, непосредственно связанные с выполнением задач и функций такого государственного органа, а также придерживается принципов государственной службы.

Подчеркнуто, что, государственных служащими являются лица, на которых возлагается непосредственное выполнение функций государства на соответствующей территории, в конкретной области государственного управления. Следовательно, ответственность за нарушения законодательства о государственной службе – особенно интересная тема для исследования.

Ключевые слова: государственная служба, государственный служащий, ответственность, дисциплинарная ответственность, материальная ответственность, дисциплинарное дело, возмещение причиненного вреда.

Bereza N.

The responsibility of state officials for violating the law on public service

The article is devoted to coverage and analysis of civil servants for violating the law on public service.

According to the Law of Ukraine «On State Service», a civil servant (in Ukraine) - a citizen of Ukraine who has held the position of public service in government, another public body, its staff (Secretariat) receives a salary from the state budget and has set credentials for the job are directly related to the performance of tasks and functions of the public body, and adheres to the principles of public service.

That is, civil servants are individuals, which lies directly perform public functions in the territory, in particular public administration. Hence, the responsibility for violation of legislation on civil service is particularly interesting topic for research.

Keywords: public service, public official liability, disciplinary liability, liability, disciplinary cases, compensation for damages.

Актуальність теми. Законодавство України передбачає в міру необхідності застосування юридичної відповідальності державних службовців, зокрема: дисциплінарної, адміністративної, матеріальної та кримінальної. Відповідальність державних службовців настає за порушення законності та службової дисципліни, невиконання або неналежне виконання ними посадових обов'язків [6].

У травні 2016 р. набрав чинності новий Закон України «Про державну службу» № 889-VIII від 10 грудня 2015 р. Однією з провідних новацій Закону є приділення значної уваги питанню дисциплінарної відповідальності державних службовців і закріплення норм, які регулюють коло цих відносин, у відокремленому розділі «Дисциплінарна та матеріальна відповідальність державних службовців» [1]. Тому з'ясування питання відповідальності державних службовців за порушення законодавства про державну службу є надзвичайно актуальною темою. Адж ефективна діяльність апарату державного управління неможлива без установлення відповідальності державних службовців за виконання покладених на них повноважень, дотримання дисципліни та законності. Правопорушення державних службовців, у тому числі дисциплінарні проступки, характеризуються підвищеним рівнем шкідливості для інтересів держави, правопорядку, конституційних прав і свобод людини та громадянина [7].

Ступінь дослідженості теми. Питанню відповідальності державних службовців за порушення законодавства про державну службу присвячено праці таких практикуючих юристів, як: Т. Безрук [5], Л. М. Корнута [8], О. В. Кузьменко [9], В. Хомик [6], М. Хуштюк [4], А. Фомінова [7] та інших. Проте зважаючи на постійні зміни в чинному законодавстві, дане питання потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 68 Конституції України, кожен зобов'язаний неухильно дотримуватись Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей [2, 4].

Згідно із статтею 297 Цивільного кодексу України, кожен має право на повагу до його гідності та честі. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі [3, 4].

Ст. 23 Цивільного кодексу України визначено, що особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Моральна шкода полягає, зокрема, у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи [3, 4].

Постановою Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 р. «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» визначено, що під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності, з честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло.

Таким чином, право на повагу до гідності та честі може бути захищено у судовому порядку із обранням відповідного способу захисту, згідно з вимогами глави 3 та ст. 275–280 Цивільного кодексу України [3, 4].

У ст. 8 Закону України «Про державну службу» зазначається, що державний службовець зобов'язаний дотримуватись принципів державної служби та правил етичної поведінки [1, 4].

Постановою Кабінету Міністрів України № 65 від 11.02.2016 р. затверджено Правила етичної поведінки державних службовців (далі – Правила).

Дані Правила визначають, що державні службовці у своїй діяльності керуються принципами етики державної служби, серед інших, принципом гідної поведінки. Гідна поведінка передбачає: повагу до гідності інших осіб; ввічливість та дотримання високої культури спілкування; доброзичливість і запобігання виникненню конфліктів у стосунках із громадянами; недопущення, у тому числі поза державною службою, дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам державної служби чи негативно вплинути на репутацію державного службовця [4].

За порушення цих Правил державні службовці несуть дисциплінарну відповідальність відповідно до закону.

Зокрема, згідно із ст. 65, 66 Закону України «Про державну службу», підставою для притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, за яке до нього може бути застосоване дисциплінарне стягнення. Порушення правил етичної поведінки державних службовців є дисциплінарним проступком [1, 4, 5].

Більш детально про дисциплінарні проступки та стягнення розглянемо в таблиці 1 [1, 5].

Отже, у разі допущення державним службовцем дисциплінарного проступку у вигляді порушення правил етичної поведінки, суб'єкт призначення або керівник державної служби може попередити такого державного службовця про неповну службу відповідність.

№з/п	Дисциплінарний проступок	Дисциплінарне стягнення
1.	Порушення Присяги державного службовця.	Звільнення з посади державної служби (ч. 5 ст. 66 Закону № 889)
2.	Порушення правил етичної поведінки державних службовців.	Попередження про неповну службу відповідність (ч. 4 ст. 66 Закону № 889).
3.	Вияв неповаги до держави, державних символів України, Українського народу.	Звільнення з посади державної служби (ч. 5 ст. 66 Закону № 889).
4.	Дії, що шкодять авторитету державної служби.	Оголошення догани (ч. 3 ст. 66 Закону № 889). У разі вчинення систематично (повторно протягом року) цього дисциплінарного проступку – попередження про неповну службу відповідність (ч. 4 ст. 66 Закону № 889).
5.	Невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, актів органів державної влади, наказів (розпоряджень) та доручень керівників, прийнятих у межах їхніх повноважень.	Оголошення догани (ч. 3 ст. 66 Закону № 889). У разі вчинення систематично (повторно протягом року) цього дисциплінарного проступку – попередження про неповну службу відповідність (ч. 4 ст. 66 Закону № 889).
6.	Недотримання правил внутрішнього службового розпорядку.	Зауваження (ч. 2 ст. 66 Закону № 889).
7.	Перевищення службових повноважень, якщо воно не містить складу злочину або адміністративного правопорушення.	Звільнення з посади державної служби (ч. 5 ст. 66 Закону № 889).
8.	Невиконання вимог щодо політичної неупередженості державного службовця.	Попередження про неповну службу відповідність (ч. 4 ст. 66 Закону № 889).
9.	Використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або в неправомірних особистих інтересах інших осіб.	Звільнення з посади державної служби (ч. 5 ст. 66 Закону № 889).
10.	Подання під час вступу на державну службу недостовірної інформації про обставини, що перешкоджають реалізації права на державну службу, а також неподання необхідної інформації про такі обставини, що виникли під час проходження служби.	Звільнення з посади державної служби (ч. 5 ст. 66 Закону № 889)
11.	Неповідомлення керівнику державної служби про виникнення відносин прямої підпорядкованості між державним службовцем та близькими особами у 15-денний строк з дня їх виникнення.	Звільнення з посади державної служби (ч. 5 ст. 66 Закону № 889).
12.	Прогул державного службовця (у тому числі відсутність на службі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин.	Оголошення догани (ч. 3 ст. 66 Закону № 889). У разі вчинення систематично (повторно протягом року) цього дисциплінарного проступку – звільнення з посади державної служби (ч. 5 ст. 66 Закону № 889).
13.	Поява державного службовця на службі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння.	Звільнення з посади державної служби (ч. 5 ст. 66 Закону № 889).
14.	Прийняття державним службовцем необгрунтованого рішення, що спричинило порушення цілісності державного або комунального майна, незаконне їх використання або інше заподіяння шкоди державному чи комунальному майну, якщо такі дії не містять складу злочину або адміністративного правопорушення.	Звільнення з посади державної служби (ч. 5 ст. 66 Закону № 889).

Застосування дисциплінарного проступку зумовлює такі наслідки: неприсвоєння чергового рангу державної служби протягом строку застосування дисциплінарного стягнення, незастосування заходів заохочення (дострокове присвоєння рангу, оголошення подяки, відзнака державними нагородами тощо) [1, 4, 5].

Крім того, дотримання правил етичної поведінки державного службовця впливає на оцінювання результатів службової діяльності. У разі отримання державним службовцем двох підряд негативних оцінок за результатами оцінювання службової діяльності такий державний службовець звільняється зі служби.

Висновки. Отже, виходячи з проаналізованого вище, дисциплінарна відповідальність значно переважає кримінальну, цивільну та інші види юридичної відповідальності як за своїми масштабами, так і за частотою реалізації [7; 9, с. 342]. Треба також погодитися з позицією науковців про те, що застосування дисциплінарної відповідальності до державних службовців можливе за наявності фактичної, юридичної та процесуальної підстав [7; 8, с. 166]. Однак ці підстави мають бути законодавчо визначені, аби не допустити «двозначності» у розумінні таких правових категорій, як «дисциплінарний проступок», «дисциплінарне стягнення», «строки застосування дисциплінарного стягнення». Відтак можна стверджувати, що Закон України «Про державну службу» (2015 р.) врахував основні європейські стандарти у регулюванні дисциплінарної відповідальності державних службовців. Закон має стати базовим для державної служби, відповідними до нього мають бути приведені інші законодавчі акти [7; 8, 9].

Список використаної літератури

1. Закон України «Про державну службу» / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016. – № 4. – Ст. 43. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
2. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2016. – № 30. – Ст. 141. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254/к/96-вр>.
3. Цивільний кодекс України. / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40 – 44. – Ст. 356. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Хуштяк М. Притягнення до відповідальності керівника державної установи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://brightadvise.com/questions/248>.
5. Безрук Т. Дисциплінарна відповідальність: за що, ким та коли накладаються дисциплінарні стягнення / Т. Безрук // Держслужбовець. – Квітень 2016 – №4. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2016/april/issue-4/article-17093.html>.
6. Холик В. М. Особливості юридичної відповідальності державних службовців [Електронний ресурс]. – В. М. Холик. – Лютий, 2016. Режим доступу : <http://www.turadm.gov.ua/reformy-v-ukraini/item/2721-osoblyvosti-yurydychnoyi-vidpovidal-nosti-derzhavnyh-sluzhbovciv>.
7. Фомінова А. О. Особливості інституту дисциплінарної відповідальності державних службовців [Електронний ресурс] – А. О. Фомінова. – Лютий 2017. Режим доступу : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=1997.
8. Корнута Л. М. Характеристика видів дисциплінарних стягнень, що застосовуються до державних службовців в Україні, та визначення напрямів їх удосконалення / Л. М. Корнута // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Вип. 25. – 2014. – С. 162 – 167. – (Сер. «Право»).
9. Кузьменко О. В. Адміністративно-процесуальне право України: підручник / О. В. Кузьменко, Т. О. Гурій ; за ред. О. В. Кузьменко. – К. : Атіка, 2007. – 416 с.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2017.